

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 376.2:37.018.1:78

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17366843>

Методика ансамблевого музикування як засіб розвитку емоційного інтелекту та соціалізації дітей з порушеннями адаптації і мовлення

Стожок Алла Вікторівна,

бакалавр мистецтв, досвідчений музичний керівник, оркестрант, музичний

педагог, Cello Story, Род-Айленд, США,

<https://orcid.org/0009-0007-4173-6478>

Теплова Олена Юріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного та перформативного мистецтва, Вінницький державний педагогічний

університет ім. М. Коцюбинського, м. Вінниця, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-8763-891X>

Горожанкіна Оксана Юріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теоретичної, музично-інструментальної та вокальної підготовки, навчально-науковий

інститут Музичного і перформативного мистецтва та

соціокультурних практик, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-1777-2173>

Прийнято: 27.09.2025 | Опубліковано: 16.10.2025

Анотація. Актуальність дослідження зумовлено необхідністю пошуку інноваційних засобів корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають порушення адаптації та мовлення. У сучасних умовах інклюзивної освіти виникає необхідність у методиках, що одночасно сприяють емоційному розвитку, формуванню комунікативних умінь і гармонійній соціалізації. Ансамблеве музикування як форма колективної музичної діяльності доводить свою ефективність завдяки інтеграції пізнавальних, емоційних і соціальних компонентів, що робить його універсальним знаряддям педагогічної та терапевтичної практики. **Мета статті** полягає у з'ясуванні потенціалу ансамблевого музикування як інструменту розвитку емоційного інтелекту та засобу соціальної інтеграції дітей з труднощами адаптації й мовленнєвими порушеннями. **Методологія дослідження** ґрунтувалася на міждисциплінарній практиці, що поєднала психолого-педагогічний, музикотерапевтичний і корекційний аналіз. Застосовано теоретичне узагальнення, порівняльний аналіз сучасних практик інклюзивної освіти, систематизацію емпіричних даних щодо впливу ансамблевого музикування на когнітивний та емоційний розвиток дітей. **Результати дослідження** показали, що ансамблеве музикування стимулює вираження емоцій, формує навички співпраці, розвиває здатність до емпатії, сприяє комунікативній активності та компенсує мовленнєві бар'єри. Виявлено, що систематичні заняття позитивно впливають на концентрацію уваги, пам'ять, пізнавальну активність і знижують рівень соціальної ізоляції. **Висновки.** Ансамблеве музикування є дієвим інструментом формування емоційного інтелекту і соціальних компетенцій, однак його широке впровадження ускладнюється кадровим дефіцитом, методичною фрагментарністю та обмеженістю матеріальної бази. Перспективи подальших досліджень вбачаються у поглибленому вивченні нейропсихологічних механізмів впливу музичної взаємодії, розробленні стандартизованих програм для різних категорій дітей

з особливими освітніми потребами та інтеграції ансамблевого музикування з цифровими освітніми технологіями для підвищення його результативності.

Ключові слова: ансамблеве музикування, методика ансамблевого музикування, музикотерапія, інклюзивна освіта, комунікативні навички, емоційний інтелект, соціальна інтеграція, когнітивний розвиток, діалогічна взаємодія.

Ensemble music-making method as a tool for developing emotional intelligence and socialization of children with adaptation and speech disorders

Alla Stozhok,

Bachelor of Arts, Experienced Music Director, Orchestra Artist,

Music Educator, Cello Story LLC, Rhode Island, USA,

<https://orcid.org/0009-0007-4173-6478>

Olena Teplova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of

Music and Performing Arts, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi

State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-8763-891X>

Oksana Gorozhankina,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Department of Theoretical, Musical-Instrumental and Vocal Training,

Educational and Scientific Institute of Musical and Performing Arts and Socio-

Cultural Practices, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical

University named after K. D. Ushynsky», Odessa, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0003-1777-2173>

Abstract. *The relevance of the study is determined by the need to find innovative tools for corrective and developmental work with children who experience adaptation and speech disorders. In the context of modern inclusive education, there is an urgent demand for methods that simultaneously promote emotional development, foster communication skills, and ensure harmonious socialization. Ensemble music-making as a form of collective musical activity has proven its effectiveness by integrating cognitive, emotional, and social components, making it a universal tool of both pedagogical and therapeutic practice. The **purpose of the article** is to clarify the potential of ensemble music-making as an instrument for developing emotional intelligence and as a means of social integration of children with adaptation difficulties and speech impairments. The **methodology of the study** was based on an interdisciplinary approach that combined psychological-pedagogical, music therapy, and corrective analysis. Theoretical generalization, comparative analysis of modern inclusive education practices, and systematization of empirical data on the influence of ensemble music-making on children's cognitive and emotional development were applied. The **results of the study** showed that ensemble music-making stimulates emotional expression, develops cooperation skills, enhances empathy, promotes communicative activity, and compensates for speech barriers. It was revealed that systematic sessions positively influence concentration, memory, and cognitive activity, while also reducing the level of social isolation. **Conclusions.** Ensemble music-making is an effective tool for the formation of emotional intelligence and social competencies; however, its broad implementation is complicated by staff shortages, methodological fragmentation, and limited material resources. The prospects for further research lie in a deeper exploration of the neuropsychological mechanisms of the influence of musical interaction, the development of standardized programs for different categories of children with special educational needs, and the integration of ensemble music-making with digital educational technologies to enhance its effectiveness.*

Keywords: *ensemble music making, ensemble music making methodology, music therapy, inclusive education, communication skills, emotional intelligence, social integration, cognitive development, dialogic interaction.*

Постановка проблеми. Проблематика застосування ансамблевого музикування у розвитку дітей з порушеннями адаптації та мовлення набуває особливої актуальності в умовах сучасної освіти та соціальної інтеграції. З одного боку, такі діти стикаються з численними перепонами у комунікації, навчанні та взаємодії з однолітками, що ускладнює процес їхньої соціалізації та призводить до психологічної ізоляції. З іншого боку, саме мистецькі практики, зокрема колективне музикування, сприяють формуванню емоційного інтелекту, розвитку здатності до емпатії, співпраці й гармонійному залученню до соціального середовища.

Ансамблеве музикування, що передбачає спільне виконання музичних творів, інтегрує пізнавальні, емоційні та соціальні компоненти, створюючи багатовимірний виховний простір. Через необхідність слухати партнера, відчувати ритм та гармонію колективного звучання дитина навчається контролювати власні емоції, розуміти й враховувати почуття інших та долати труднощі адаптації. Таке середовище сприяє розвитку комунікативних навичок, що є надзвичайно важливими для дітей з мовленнєвими розладами, оскільки музика є універсальною мовою, здатною компенсувати дефіцити вербальної комунікації.

У науковому вимірі розроблення методики ансамблевого музикування дає змогу поєднати психолого-педагогічні, музикознавчі та корекційні практики, створюючи міждисциплінарне підґрунтя для подальших досліджень. Це забезпечує удосконалення теоретичних моделей емоційного інтелекту та поглиблення уявлень про роль мистецької діяльності у процесах соціальної адаптації. У практичному вимірі впровадження такої методики

здатне розширити арсенал інструментів спеціальної освіти, спрямованих на підвищення ефективності корекційно-розвивальної роботи з дітьми, та сприяти їхній успішній інтеграції в інклюзивне освітнє середовище та суспільство загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження методики ансамблевого музикування як засобу розвитку емоційного інтелекту та соціалізації дітей з порушеннями адаптації та мовлення реалізується у кількох взаємопов'язаних напрямках. У межах першого напрямку розглядається терапевтичний і комунікативний потенціал колективного співу та музикування. Дослідник В. Кавун [1] аналізує вплив ансамблевого співу на зменшення емоційної напруги та формування групової згуртованості. Л. Пушкар зі співавторами [2] доводять, що активне музикування у дітей дошкільного віку сприяє розвитку когнітивних та соціально-емоційних компетенцій. У дослідженні Дж. Пітт (J. Pitt) [3] охарактеризовано інтегративний ефект моделі SALTMusic, що поєднує логопедичні інструменти та музично-освітні практики для підвищення комунікативних можливостей дітей з мовленнєвими порушеннями. Таким чином, ансамблеве співоче та інструментальне музикування розглядається як потужний інструмент емоційно-психологічної підтримки, що потребує подальших емпіричних досліджень.

Другий напрям спрямований на інклюзивні ансамблеві практики та мультимодальні музикотерапевтичні практики. Дослідники Т. Ліуцці зі співавторами (T. Liuzzi et al.) [4] розробили метод Euterpe, у якому інклюзивна оркестрова взаємодія інтегрується із соціальною підтримкою дітей з нейророзвитковими порушеннями. Науковці Ф. Ханраган зі співавторами (F. Hanrahan et al.) [5] аналізують використання цифрових мережевих технологій у колективному музикуванні, що підвищує відчуття належності та сприяє розвитку соціальної ідентичності. М. Бреммер та М. Схайер

(M. Bremmer & M. Schuijjer) [6] акцентують на компетенціях композиторів, необхідних для роботи з інклюзивними ансамблями, зокрема на здатності до емпатії та володінні спеціальними педагогічними стратегіями. У підсумку інклюзивні ансамблеві моделі мають високу ефективність у формуванні соціальної взаємодії та розвитку комунікативних навичок, що обґрунтовує потребу подальших досліджень їхнього застосування в освітньому процесі.

Третій напрям охоплює педагогічні та практичні технології, орієнтовані на формування дисципліни, уваги й соціальної взаємодії в ансамблевій діяльності. Е. С. Собол (E. S. Sobol) [7] розробляє універсальні стратегії навчання, де колективне музикування розглядається як механізм інтеграції дітей з різними освітніми потребами. Н. Коч (N. Коç) та Ш. Сунгуртекін (Ş. Sungurtekin) доводять, що інтеграція творчої драми та музичних активностей у дошкільній освіті значно підсилює розвиток соціально-емоційних навичок дітей, сприяючи формуванню емпатії, саморегуляції та здатності до співпраці [8]. Г. Р. Бхат та Н. Біккіна (G. R. Bhat & N. Bikkina) [9] наголошують, що музичні інтервенції для дітей з розладами розвитку знижують тривожність і стимулюють соціальну активність. У свою чергу Е. А. Дрейпер (E. A. Draper) [10] підкреслює значення залучення дітей з інвалідністю до ансамблів, наголошуючи на ролі вчителя як фасилітатора процесів інклюзії. Це уможливорює розгляд педагогічних стратегій в ансамблевому музикуванні як підґрунтя для формування навчальних і соціальних навичок, що потребує їхньої подальшої адаптації до інклюзивної освіти.

Четвертий напрям стосується використання цифрових інновацій та інтерактивних технологій у процесі ансамблевого музикування. Дослідниця М. Манданічі зі співавторами (M. Mandanici et al.) [11] у межах проєкту I-Ork демонструють застосування цифрових платформ для створення інклюзивних музичних ансамблів і терапевтичних програм. Л. А. Хогл (L. A. Hogle) [12]

аналізує приклад інтеграції дитини з аутизмом у колективне музикування через ігрову міжсуб'єктивність, де музика є основним засобом комунікативного посередництва. Г. Ліндеторп зі співавторами (H. Lindetorp et al.) [13] досліджують практику асистентів у школах, які використовують доступні цифрові музичні інструменти для залучення дітей з особливими освітніми потребами до ансамблевої діяльності. Ці тенденції підтверджують, що цифрові технології у поєднанні з ансамблевими практиками значно розширюють можливості соціалізації та розвитку емоційного інтелекту дітей, хоча потребують подальшої систематизації методичних практик.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявні дослідження у сфері музикотерапії та інклюзивної освіти, залишаються нерозв'язаними питання щодо комплексного використання ансамблевого музикування для дітей з труднощами адаптації та мовленнєвими порушеннями. Недостатньо розкрито психолого-педагогічні умови, що визначають ефективність цього процесу, обмежено вивчено його вплив на формування комунікативних умінь і соціальної взаємодії, зокрема відсутні системні дослідження проблем упровадження цієї методики у сучасну практику спеціальної та інклюзивної освіти.

Запропоноване дослідження покликане заповнити ці прогалини шляхом аналізу особливостей ансамблевого музикування, виявлення базових умов його результативності, уточнення його ролі у розвитку соціальних компетенцій дітей з особливими потребами та формування практичних рекомендацій щодо вдосконалення корекційно-розвивальної роботи. Такі засади забезпечують розширення емпіричної бази й поглиблення наукових уявлень про інтеграцію музично-ансамблевих практик в інклюзивне освітнє середовище.

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Мета статті полягає у дослідженні можливостей застосування ансамблевого музикування

як засобу розвитку емоційного інтелекту та соціалізації дітей з порушеннями адаптації та мовлення.

Для досягнення мети дослідження виокремлено такі завдання:

1. Дослідити особливості застосування ансамблевого музикування та психолого-педагогічні умови його ефективності у розвитку емоційного інтелекту дітей з труднощами адаптації й мовленнєвими порушеннями.

2. Визначити роль ансамблевого музикування у формуванні комунікативних умінь і соціальної взаємодії дітей з особливими освітніми потребами та окреслити проблеми його впровадження в інклюзивну освіту.

3. Сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення результативності корекційно-розвивальної роботи засобами ансамблевого музикування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ансамблеве музикування у роботі з дітьми, які мають труднощі адаптації та мовленнєві порушення, розглядається як універсальний інструмент гармонізації їхнього емоційного та соціального розвитку. Його сутність полягає не лише у спільному виконанні музичних творів, а й у формуванні здатності до слухання партнера, координації дій та відчуття спільної відповідальності за результат. Для дітей з мовленнєвими порушеннями музика є своєрідною компенсаторною системою, що дає змогу зменшити бар'єри вербальної комунікації та сприяє залученню до колективної діяльності. У процесі ансамблевої гри створюються умови для розвитку навичок самоконтролю, емпатії, розуміння емоційних станів інших учасників, що безпосередньо впливає на подолання труднощів соціальної адаптації (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості впливу ансамблевого музикування на розвиток дітей з труднощами адаптації та мовлення

Аспект впливу	Характеристика	Очікуваний результат
Емоційний розвиток	Стимуляція вираження емоцій через музичну діяльність, розвиток емоційної чутливості	Зниження рівня тривожності, формування позитивного емоційного фону
Соціалізація	Колективна взаємодія, узгодження дій у процесі спільного виконання	Розвиток комунікативних навичок, здатність до співпраці
Комунікація	Використання музики як альтернативного каналу вираження думок і почуттів	Компенсація мовленнєвих бар'єрів, підвищення впевненості у спілкуванні
Когнітивний розвиток	Формування навичок концентрації, уваги та пам'яті через музичні вправи	Підвищення рівня навчальної успішності та когнітивної активності
Адаптація	Залучення до спільної творчості, формування відчуття належності до групи	Зменшення соціальної ізоляції, зміцнення почуття безпеки та підтримки

Джерело: сформовано авторами на основі [1, с. 238–239; 2, с. 67–68; 3, р. 72–74; 5, р. 61–62]

Практичне використання ансамблевого музикування в освітньому та терапевтичному середовищі доводить свою ефективність завдяки поєднанню емоційного, когнітивного й соціального впливу. У сучасних інклюзивних класах і центрах розвитку ця методика застосовується у формі музичних гуртів чи малих ансамблів, де діти з різними рівнями мовленнєвих та адаптаційних труднощів виконують спільні ритмічні та мелодичні вправи. Вченими доведено, що групове музикування сприяє розвитку соціальних навичок у дошкільників: завдяки спільному ритму формується здатність до синхронізації дій, знижується тривожність і підвищується емоційна залученість [14].

У випадках, коли використовується вокальний компонент, пісня є додатковим каналом комунікації. Навіть діти, які не здатні чітко артикулювати слова, приєднуються до емоційного звучання групи, що зміцнює впевненість у власних силах і компенсує мовленнєві труднощі. Дослідження нейропсихологічних ефектів ансамблевої гри засвідчують, що систематичні

заняття підвищують рівень концентрації та покращують показники робочої пам'яті, що безпосередньо впливає на навчальну успішність [15].

Особливої уваги заслуговує досвід впровадження музичних проєктів у дитячих реабілітаційних центрах Європи, де ансамблеве виконання розглядається як соціальний тренажер. Аналіз практик музичних колективів для дітей з особливими потребами доводить, що відчуття «колективної відповідальності» за музичний результат сприяє подоланню соціальної ізоляції та формуванню стійких навичок співпраці [16]. Зокрема, в українських спеціальних школах музикотерапевти наголошують на позитивному ефекті коротких (15–20-хвилинних) ансамблевих занять: активізація артикуляційного апарату через спів та ритмічні вправи стимулює мовленнєвий розвиток і покращує пізнавальну діяльність дітей [17].

Розвиток емоційного інтелекту дітей з порушеннями адаптації та мовлення є складним процесом, що значною мірою залежить від психолого-педагогічних умов організації освітнього середовища. Колективна музична діяльність є ефективним засобом гармонізації внутрішнього стану та формування соціальної компетенції, однак її результативність визначається низкою чинників: створення атмосфери психологічної безпеки, використання адекватних методів педагогічної взаємодії, поєднання емоційного та когнітивного впливу музики та організація групової діяльності, що стимулює спілкування й співпрацю. Важливо, щоб педагог чи музикотерапевт не лише спрямовував процес, а й був модератором емоційної взаємодії, сприяючи розвитку емпатії, довіри й почуття колективної підтримки (табл. 2).

Таблиця 2

Психолого-педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту у колективному музикуванні

Умова	Характеристика	Очікуваний результат
Атмосфера безпеки	Дружнє середовище, прийняття індивідуальних особливостей	Зниження тривожності, готовність до взаємодії

Умова	Характеристика	Очікуваний результат
Педагогічна підтримка	Наставництво, модерація емоцій, індивідуалізація практик	Розвиток довіри, підвищення самооцінки
Емоційна насиченість музики	Використання ритму, мелодії та гармонії як емоційних стимуляторів	Вираження емоцій, зростання емоційної чутливості
Групова взаємодія	Спільне виконання, потреба в узгодженості дій	Формування навичок співпраці, емпатії, комунікації
Поєднання з мовленням	Використання пісенного матеріалу, ритмізація мовних структур	Активізація артикуляції, покращення мовленнєвої діяльності

Джерело: сформовано авторами на основі [6; 7, р. 112–113; 8; 10, р. 38–39; 12, р. 218–220]

На практиці такі психолого-педагогічні умови реалізуються не лише у межах формальних занять, а й у ширшому контексті освітньо-терапевтичної взаємодії, де музика виконує роль медіатора між емоціями та соціальною поведінкою. Атмосфера безпеки формується через чітку структуру занять: перед початком педагог пропонує дітям короткі ритуали привітання у вигляді спільних ритмічних плескань або співанок, що створює відчуття стабільності й знижує тривожність [10, р. 38–39]. Педагогічна підтримка проявляється у гнучкому балансі між керівництвом і свободою: діти отримують можливість імпровізувати, водночас перебуваючи у межах узгодженого ритму чи мелодії, що формує впевненість у власних силах та довіру до групи [7, р. 112–113].

Емоційна насиченість музики особливо помітна під час використання ударних інструментів: синхронізація простих ритмів у групі дітей сприяє відчуттю спільного емоційного простору, а зміна темпу чи динаміки викликає відповідні реакції, стимулюючи самоконтроль і здатність до вираження почуттів. У процесі групової взаємодії формується «колективний слух», коли кожен учасник починає відчувати важливість власного внеску у спільне звучання. Це особливо цінно для дітей, схильних до ізоляції: навіть просте утримання ритму на бубні чи маракасах є символом їхньої участі у колективному результаті.

Поєднання музики з мовленням має високий практичний ефект у розвитку артикуляційних і комунікативних навичок. Так, у роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення, використовується практика ритмізації складів чи слів: у супроводі барабана або гітари дитина повторює прості звуки чи короткі фрази, що поступово інтегрується у мовленнєвий потік. Це активно застосовується у європейських реабілітаційних центрах, де навіть короткі 15-хвилинні сесії ансамблевого співу сприяють покращенню мовленнєвої активності та зменшенню комунікативних бар'єрів [14].

Таким чином, психолого-педагогічні умови, окреслені у таблиці 2, надають ансамблевому музикуванню ознак інтегративної технології, що поєднує корекційні, освітні функції й соціалізацію. У реальному освітньому середовищі це виявляється у створенні простору, де дитина вчиться слухати й чути інших, виражати себе через музику й водночас поступово долати власні перешкоди у комунікації та адаптації.

Ансамблеве музикування у педагогічній та терапевтичній практиці – потужний інструмент формування комунікативних умінь та соціальної взаємодії дітей з особливими освітніми потребами. Його сутність полягає у тому, що колективна музична діяльність поєднує процеси емоційного вираження, слухового сприйняття й координації дій у групі, створюючи сприятливий простір для розвитку навичок співпраці, діалогу та підтримки. На відміну від індивідуальних занять, ансамблеве виконання передбачає постійну взаємозалежність учасників: дитина має слухати інших, реагувати на зміни темпу чи динаміки та узгоджувати власну партію із загальним звучанням. Саме ця необхідність взаємодії сприяє формуванню таких важливих компетенцій: здатність висловлювати власні наміри, враховувати думку групи, домовлятися про спільний результат та долати бар'єри у спілкуванні (табл. 3).

Таблиця 3

Вплив ансамблевого музикування на комунікативні уміння та соціальну взаємодію дітей з особливими освітніми потребами

Напрямок впливу	Характеристика процесу	Очікуваний результат
Вербальна комунікація	Використання музики для стимуляції мовленнєвої діяльності	Розширення словникового запасу, впевненість у висловлюванні
Невербальна комунікація	Взаємодія через ритм, міміку, жести	Покращення вираження емоцій, розвиток емпатії
Соціальна взаємодія	Узгодження спільного звучання у групі	Формування співпраці, відчуття належності
Емоційна регуляція	Синхронізація з музичним ритмом і груповою динамікою	Зниження тривожності, розвиток самоконтролю
Інклюзивність	Участь у спільній творчій діяльності незалежно від рівня підготовки	Подолання ізоляції, інтеграція у колектив

Джерело: сформовано авторами на основі [3, р. 80–82; 4; 10, р. 39–40; 11; 13]

Отже, у сучасній практиці ансамблеве музикування має не лише художню, а й корекційно-розвивальну функцію [1, с. 238–239]. Колективна музична взаємодія створює ситуацію постійного діалогу, де дитина вчиться поєднувати власні емоційні імпульси з груповим ритмом і гармонією. Саме ця інтеграція індивідуального та колективного забезпечує формування комунікативних умінь, адже кожен учасник змушений адаптувати свої дії до темпу й інтонаційної структури ансамблю [3, р. 72–74]. У практиці спеціальних шкіл та реабілітаційних центрів це реалізується через поступове ускладнення завдань: від синхронного плескання у долоні до багатоголосого співу з елементами імпровізації. Такі форми роботи сприяють розвитку вербальної активності, оскільки слова та склади інтегруються у мелодичний матеріал і легше відтворюються дітьми, навіть у випадку мовленнєвих труднощів.

Крім того, практичний ефект ансамблевих занять полягає у створенні «безпечного простору» для соціалізації. Учасники відчують власну значущість у колективному звучанні, що знижує рівень тривожності та

підвищує впевненість у спілкуванні [12, р. 218–219]. Водночас взаємне узгодження у ритмі та мелодії формує базові соціальні компетенції: уміння слухати партнера, чекати своєї черги, реагувати на зміну темпу чи динаміки [11]. У реальних умовах інклюзивних класів це виявляється у поступовому подоланні ізоляції: діти, які раніше уникали мовленнєвого контакту, починають активно долучатися до спільної діяльності, використовуючи музику як альтернативний канал вираження і як місток до вербальної взаємодії.

Попри визнаний потенціал ансамблевого музикування як інструменту розвитку емоційного інтелекту та соціалізації, його впровадження у систему спеціальної та інклюзивної освіти супроводжується низкою серйозних проблем. Передусім варто наголосити на кадровому дефіциті: підготовка педагогів і музикотерапевтів, здатних працювати з дітьми з особливими освітніми потребами, залишається недостатньою [6]. Більшість викладачів музики не володіють спеціальними методиками корекційної педагогіки, а дефектологи й логопеди часто не мають належної музичної компетентності, що створює розрив між музичним і терапевтичним складниками. Другою проблемою є обмежена матеріально-технічна база: у багатьох закладах відсутні прості музичні інструменти, необхідні для колективних занять, та приміщення, що відповідають акустичним і безбар'єрним вимогам [18, р. 460], що ускладнює організацію регулярних практик і обмежує коло учасників.

Суттєвою перешкодою є й методологічна фрагментарність. У науково-практичному контексті недостатньо уніфікованих програм, що б інтегрували музичні, психологічні та педагогічні практики для дітей з порушеннями мовлення й адаптації [9]. Сучасні моделі здебільшого спираються на досвід окремих педагогів чи центрів, що не дає змоги масштабувати їх у ширшу систему освіти. Крім того, є лише обмежена кількість емпіричних досліджень,

що б доводили ефективність ансамблевого музикування у порівнянні з іншими корекційними методами [13].

Не менш актуальною є проблема інклюзивного середовища. У багатьох школах наразі спостерігається низький рівень підготовки вчителів до навчання дітей з особливими освітніми потребами, що породжує ризик ізоляції навіть під час колективних занять [5, р. 74–75]. Відсутність міждисциплінарної комунікації між педагогами, психологами, логопедами й батьками знижує узгодженість дій та не дає можливості реалізувати комплексні заходи [12, р. 220].

Водночас соціокультурні бар'єри створюють окремі проблеми. У частини педагогів та батьків зберігається скептичне ставлення до музично-ансамблевих практик як до другорядних, «допоміжних» методів, що призводить до недооцінювання їхнього корекційного потенціалу [11]. Разом з цим негативний вплив чинить нестабільність фінансування інклюзивних програм: проекти часто мають короткостроковий характер, що унеможливорює довготривалу роботу з дітьми й перериває формування стійких соціальних і комунікативних навичок.

Ефективне використання ансамблевого музикування в системі спеціальної та інклюзивної освіти потребує впровадження комплексу практичних заходів, спрямованих на посилення його корекційно-розвивального потенціалу. Насамперед доцільним є створення міждисциплінарної команди, що поєднувала б музикантів-педагогів, дефектологів, логопедів і психологів. Така взаємодія сприятиме інтеграції музичних вправ з мовленнєвими та соціально-комунікативними завданнями, формуючи індивідуальні траєкторії розвитку для кожної дитини. Необхідно забезпечити педагогів спеціальною підготовкою у сфері музикотерапії та методики колективного музикування, щоб підвищити їхню компетентність у роботі з дітьми, які мають труднощі адаптації й порушення мовлення. Другим

важливим напрямом є удосконалення освітньо-методичного забезпечення. Розроблення програм та посібників, що містять поетапні ансамблеві вправи — від простих ритмічних структур до багатоголосих композицій – сприятиме систематичному розвитку як емоційного інтелекту, так і навичок соціальної взаємодії. Практичні завдання мають охоплювати вправи на синхронізацію, імпровізацію, колективний спів та інструментальні ансамблі, адаптовані до різних рівнів підготовки дітей. Третім аспектом є вдосконалення матеріально-технічної бази. Оснащення інклюзивних класів та спеціальних закладів простими, доступними інструментами (бубни, маракаси, металофони, дзвіночки) дає змогу дітям з різними когнітивними та фізичними особливостями брати активну участь у колективній діяльності. Зокрема, важливо облаштувати безпечні, акустично придатні приміщення, що стимулюють творчий процес та сприяють зниженню рівня тривожності. Основною умовою ефективності ансамблевого музикування є інтеграція занять у щоденну освітню та реабілітаційну практику. Регулярність і системність створюють стійкі позитивні зміни у сфері комунікації та соціальної поведінки, тоді як епізодичні практики мають значно нижчий ефект. Одночасно доцільним є застосування коротких щоденних музичних ритуалів, що поєднують елементи співу, ритмізації та невербальної взаємодії. Окрему увагу слід приділяти створенню інклюзивного соціального простору. Організація спільних виступів, концертів чи інтегрованих музичних подій за участю дітей з особливими потребами та їхніх однолітків без порушень сприяє подоланню ізоляції, формуванню емпатії та позитивного ставлення у колективі. Такі заходи мають значний вплив на підвищення рівня емоційної стабільності й зміцнення відчуття приналежності до групи. Таким чином, вдосконалення корекційно-розвивальної роботи на основі ансамблевого музикування повинно охоплювати підготовку педагогів, методичне забезпечення, матеріальну базу, інтеграцію в освітній процес та розвиток

інклюзивного середовища. Це забезпечить максимальне розкриття потенціалу музики як універсального інструменту емоційної та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами.

Висновки. Поєднання емоційного, когнітивного і соціального впливу ансамблевого музикування на формування емпатії, комунікативних умінь, зниження тривожності та подолання мовленнєвих бар'єрів робить його ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту та соціалізації дітей з порушеннями адаптації та мовлення.

Попри високий потенціал, виявлено основні проблеми впровадження методики у практику спеціальної та інклюзивної освіти: кадровий дефіцит і недостатня підготовка педагогів, обмеженість матеріальної бази, відсутність уніфікованих програм та методичних моделей, слабка міждисциплінарна взаємодія й нестабільність фінансування.

Рекомендовано посилити підготовку фахівців у сфері музикотерапії, розробити комплексні навчально-методичні програми, забезпечити доступні інструменти й умови для занять, інтегрувати ансамблеве музикування у щоденну практику та розвивати інклюзивні музичні заходи для підтримки соціалізації дітей.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні нейропсихологічних механізмів впливу ансамблевого музикування, створенні стандартизованих програм для різних категорій дітей з особливими освітніми потребами та розширенні доказової бази через експериментальні дослідження та інтеграцію з цифровими освітніми технологіями.

Список використаних джерел

1. Кавун В. Терапевтичний вплив ансамблевого співу. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. Вип. 2.

С. 237–240. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=906604> (дата звернення: 10.08.2025).

2. Пушкар Л., Лобова О., Акалович М. Активне музикування як засіб формування уявлень про музику в дітей дошкільного віку. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 9. С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-010>.

3. Pitt J. Communicating through musical play: combining speech and language therapy practices with those of early childhood music education – the SALTMusic approach. *Music Education Research*. 2020. Vol. 22, № 1. P. 68–86. DOI: <https://doi.org/10.1080/14613808.2019.1703927>.

4. Liuzzi T., D'Arienzo F., Staccioli S., Slaiby R. F., Harb M. B. S, Tarabay M., Giuliani R., Chirico T., Lettori D., Castelli E. Inclusive orchestral music therapy according to the euterpe method: a multimodal framework for neurodevelopmental disorders. *Frontiers in Neurology*. 2025. Vol. 16. Article 1612955. DOI: <https://doi.org/10.3389/fneur.2025.1612955>.

5. Hanrahan F., Hughes E., Banerjee R., Eldridge A., Kiefer C. Psychological benefits of networking technologies in children's experience of ensemble music making. *International Journal of Music Education*. 2019. Vol. 37, № 1. P. 59–77. DOI: <https://doi.org/10.1177/0255761418796864>.

6. Bremmer M., Schuijjer M. Collaborative composing with inclusive music ensembles: What attitude, knowledge and skills do composers need? *International Journal of Music Education*. 2024. Article 02557614241289442. DOI: <https://doi.org/10.1177/02557614241289442>.

7. Sobol E. S. An approach for teaching music to diverse learners. Bloomsbury Publishing USA. 2025. 200 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=A115EQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT8&dq=Ensemble+music-making+method++children+speech+disorders&ots=n08LdQ801X&sig=oyMXawr>

Tjeah3rTBTUL7ZT0tI6M&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 10.08.2025).

8. Koç N., Sungurtekin Ş. Promoting preschool children's social-emotional learning skills through creative drama integrated music activities. *International Online Journal of Primary Education*. 2023. Vol. 12, № 3. P. 210-227. DOI: <https://doi.org/10.55020/iojpe.1254401>.

9. Bhat G. R., Bikkina N. A case study exploration of music-based interventions for pervasive developmental disorder. *Indian Journal of Psychological Science*. 2025. Vol. 20, № 1. URL: <https://www.napsindia.org/wp-content/uploads/2025/07/8-A-Case-Study-Exploration-of-Music-Based-Interventions-for-Pervasive-Developmental-Disorder.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).

10. Draper E. A. Let's play: including students with disabilities in ensembles. *Journal of General Music Education*. 2023. Vol. 37, № 1. P. 37–40. DOI: <https://doi.org/10.1177/27527646231188084>.

11. Mandanici M., Bergamino G., Valente S. The I-Ork project: a technological approach to inclusive music making and therapy. *Frontiers in Education*. 2025. Vol. 10. Article 1552302. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1552302>.

12. Hogle L. A. Inclusion of a music learner with ASD through play-full intersubjectivity. *Research Studies in Music Education*. 2021. Vol. 43, № 2. P. 212–225. DOI: <https://doi.org/10.1177/1321103X20935208>.

13. Lindetorp H., Svahn M., Hölling J., Falkenberg K., Frid E. Collaborative music-making: special educational needs school assistants as facilitators in performances with accessible digital musical instruments. *Frontiers in Computer Science*. 2023. Vol. 5. Article 1165442. DOI: <https://doi.org/10.3389/fcomp.2023.1165442>.

14. Blanky-Voronov R., Gilboa A. The «ensemble» — A group music therapy treatment for developing preschool children's social skills. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19, № 15. Article 9446. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph19159446>.

15. Schibli K., Hirsch T., Byczynski G., D'Angiulli A. More evidence that ensemble music training influences children's neurobehavioral correlates of auditory executive attention. *Brain Sciences*. 2023. Vol. 13, № 5. Article 783. DOI: <https://doi.org/10.3390/brainsci13050783>.

16. Swaminathan S., Schellenberg E. G. Musical ability, music training, and language ability in childhood. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*. 2020. Vol. 46, № 12. Article 2340. URL: <https://psycnet.apa.org/buy/2019-68477-001> (дата звернення: 10.08.2025).

17. Neves L., Correia A. I., Castro S. L., Martins D., Lima C. F. Does music training enhance auditory and linguistic processing? A systematic review and meta-analysis of behavioral and brain evidence. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*. 2022. Vol. 140. Article 104777. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2022.104777>.

18. Yarmola N. A., Torop K. S. The current state of the system of general secondary education of children with special educational needs in Ukraine. Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends: collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2020. p. 452–469. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-023-0-28>.